

Inspel: Ett utbildningsutbud av hög kvalitet som är relevant för arbetsmarknadens och samhällets behov

Sveriges förenade studentkårer (SFS) inkommer här med sitt inspel till utredningen *Ett utbildningsutbud av hög kvalitet som är relevant för arbetsmarknadens och samhällets behov*. SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor. SFS har ett sextiototal medlemskårer som tillsammans representerar fler än 400 000 studenter och doktorander.

1. Sammanfattning

SFS anser att studenternas efterfrågan måste värnas. Högre utbildning ska inte reduceras till ett arbetsmarknadspolitiskt verktyg utan också bidra till bildning, livslångt lärande och samhällets långsiktiga utveckling.

SFS menar att dagens system för dimensionering av högre utbildning i huvudsak fungerar väl och vi motsätter oss därför införandet av en arbetsmarknadskomponent i resurstilldelningen. En sådan styrning riskerar att bygga på historisk efterfrågan snarare än framtida. Det finns också risk att det förstärker befintliga ojämlikheter och missgynnar lärosäten vars studenter möter sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. I stället föreslår SFS att en analysfunktion inrättas, med syfte att ta fram och tillgängliggöra tillförlitliga prognoser över framtida kompetensbehov på nationell och regional nivå. Prognoserna ska ge studenter och lärosäten bättre underlag för välgrundade beslut, men inte styra utbildningsutbudet.

För att säkerställa utbildningarnas kvalitet och relevans betonar vi även vikten av tillräcklig och långsiktig grundfinansiering, minskad politisk detaljstyrning och stärkt studentinflytande.

Slutligen behöver utbildningens resurssystem reformeras. Ersättningsbeloppen måste höjas, den lärarledda tiden öka, produktivitetsavdraget avskaffas och den prestationsbaserade ersättningen minskas eller tas bort. Lärosätena bör också ges större flexibilitet att omfördela resurser mellan forskning och utbildning. Sammantaget krävs en politik som sätter utbildningskvaliteten och

studenterna i centrum, samtidigt som lärosätena ges goda möjligheter att möta arbetsmarknadens och samhällets föränderliga behov.

2. SFS syn på resurstilldelningssystemet

SFS har i ett tidigare inspel till utbildningsdepartementet framfört vilka de största problemen för resurstilldelningssystemet är och vad en övergripande utredning behöver behandla.¹

I korthet har SFS följande syn på resurstilldelningssystemet:

- **Ersättningsbeloppen behöver höjas.** Ersättningsbeloppen har minskat kraftigt sedan 1990-talet, vilket SULF har visat på i flera undersökningar.² I snitt är den lärarledda tiden för heltidsstudenter 11 timmar i veckan, vilket är näst lägst i Europa.³ De låga ersättningsbeloppen får allvarliga konsekvenser för kvaliteten i högre utbildning, och i förlängningen för kompetensförsörjningen och hela samhället.
- **Ta bort eller minska den prestationsbaserade ersättningsdelen.** Ersättningssystemet med helårsprestation och helårsstudent gör att lärosätena bara får full ersättning för en student när den har fullföljt utbildningen. Det riskerar att skapa incitament för lärosätena att sänka kunskapskraven för att öka genomströmningen. Fristående kurser, distansutbildning och utbildning med lägre studietakt har ofta har lägre genomströmning. Det gör att lärosätena missgynnas ekonomiskt när de anordnar sådan utbildning. Däremot är utbildningsformerna viktiga för det livslånga lärandet och passar ofta bra för yrkesverksamma som vill vidareutbilda sig.
- **Avskaffa produktivetsavdraget för högskolan.** Produktivetsavdraget urholkar och försämrar utbildningens kvalitet, och är en stor anledning till att ersättningsbeloppen har minskat med 20–44 procent i fasta priser sedan 1994. Enstaka höjningar av ersättningsbeloppen är inte tillräckliga för att kompensera den årliga nedskärningen. Exempelvis har de senaste höjningarna som gjorts av ersättningsbeloppen för Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt (NTF) och Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskaplig

---

¹ SFS, 2024, [Regeringens kommande utredning av resurstilldelningssystemet](#).

² Se bl.a. SULF, 2024, [30 år av underfinansiering – Hur systemfelet i resurstilldelningen sänker den högre utbildningen](#); SULF, 2026, [Den negativa spiralen fortsätter – om underfinansiering av högre utbildning under de två senaste mandatperioderna](#).

³ Eurostudent, 2024, [Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024](#).

(HTJS) utbildningsområde ungefär motsvarat produktivitetsavdraget, och därför inte lett till ökad lärarledd tid.⁴

- **Inför ett samlat eller mer flexibelt anslag för utbildning och forskning.** Anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och anslaget för forskning och utbildning för forskarnivå är åtskilda och det går inte att omfördela resurser mellan dem. Det innebär att det inte går för ett forskningstungt lärosäte att omfördela anslag för att stärka utbildningen, och inte heller för ett utbildningstungt lärosäte att skjuta till mer resurser till forskningen. Denna brist på flexibilitet går ut över både forskningens och utbildningens kvalitet.
- **Öka inte styrningen mot vissa utbildningsområden.** Utbildningen ska dimensioneras efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. SFS uppfattning är att lärosätena har generellt välfungerande system för att identifiera behov i samhället. Studenterna efterfrågar utbildningar som är efterfrågade av samhället och leder till jobb. Högre utbildning ska inte reduceras till ett arbetsmarknadspolitiskt verktyg.

För djupare resonemang hänvisar vi till inspelet från 2024.

3. SFS syn på utredningens direktiv och möjliga inriktningar

3.1 Dimensionering av högre utbildning

Dimensionering av högre utbildning är en principiellt viktig fråga för SFS. Det finns ingen vars framtid påverkas mer av utbildningsvalet än den enskilda studenten. Det är studenten som med studievalet lägger grunden för ett helt yrkesliv. Det är studenten som väljer bort pensionsgrundande heltidsarbete för att fokusera på studier. Det är studenten som nyexaminerad kommer ut på arbetsmarknaden och ska känna att åren av studier var värda det.

Därför är det viktigt att lärosätena dimensionerar utbildningen efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov.

SFS anser att dagens system fungerar väl och att statens och samhällets behov möts naturligt av studenternas efterfrågan i de allra flesta fall. Presumptiva studenter beaktar arbetsmarknaden när de väljer utbildning, vilket bland annat den årligt återkommande Högskolepejl av Svenskt Näringsliv visar.⁵ I de fall detta inte gäller bör åtgärder i första hand riktas till att öka attraktiviteten av utbildningen eller dess tillhörande yrken, för att på så sätt öka antalet sökande och återställa balansen.

---

⁴ SULF, 2025, [Regeringens satsningar på högre utbildning inte tillräckliga](#); Sveriges Ingenjörer, 2025, Ett år med ingenjörspaketet – Ledde regeringens satsning till mer lärarledd tid på ingenjörsutbildningarna?

⁵ Se t.ex. Svenskt Näringsliv, 2026, [Högskolepejl - Högskolestudenters etablering på arbetsmarknaden](#).

Samtidigt lyfts ofta röster om att högskolan behöver dimensioneras mer efter arbetsmarknaden. Det väcker frågeställningen: Är etableringsgraden för studenter verkligen för låg, och blir den högre om dimensioneringen i högre grad styrs efter arbetsmarknadens behov?

Hur etableringsgraden ser ut efter examen beror på vilken undersökning man utgår ifrån. OECD Education at a Glance 2023 visar att svenska studenter har en hög etableringsgrad: 93 procent har etablerat sig ett till två år efter examen, och 94 procent efter fem år (Table A2.4). Det är bland de högsta i Europa. Tyvärr har ingen ny statistik presenterats i de efterföljande undersökningarna. UKÄ använder ett annat mått, som också visar en hög etableringsgrad. Av de som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå under 2022/23 var totalt 85 procent etablerade på arbetsmarknaden efter 1–1,5 år.⁶ UKÄ konstaterar att de allra flesta som examineras från en högskoleutbildning snabbt etablerar sig på arbetsmarknaden.

Ett problem vid jämförande av etableringsgraden för högskolan och yrkeshögskolan är att statistiken tas fram av olika myndigheter utifrån olika tidsramar och med olika mått. UKÄ:s mått är ganska snävt, med krav på exempelvis en minsta årsinkomst och att det inte får förekomma indikationer på perioder av arbetslöshet, medan MYH bara ser till sysselsättningsgraden vid undersökningstillfället, alltså om man har ett arbete då eller inte. Av de examinerade från yrkeshögskolan 2023 hade 84 procent arbete hösten 2024, och de som examinerades 2022 hade 89 procent arbete som huvudsaklig sysselsättning hösten 2023. Det är dock inte jämförbart med siffrorna från UKÄ, och ska inte tolkas som att yrkeshögskolan har en högre etableringsgrad än högskolan.

Något som däremot går att jämföra är förankringen på arbetsmarknaden sex månader efter avslutad utbildning, där SCB tagit fram statistik både för yrkeshögskola och högskola. Bland examinerade från högskola 2024 var 80 procent förankrade sex månader efter examen, för examinerade på yrkeshögskola var förankringsgraden 73 procent.⁷ Det är inte en isolerad händelse, utan högskolan har haft en högre förankring sedan åtminstone 2020.⁸

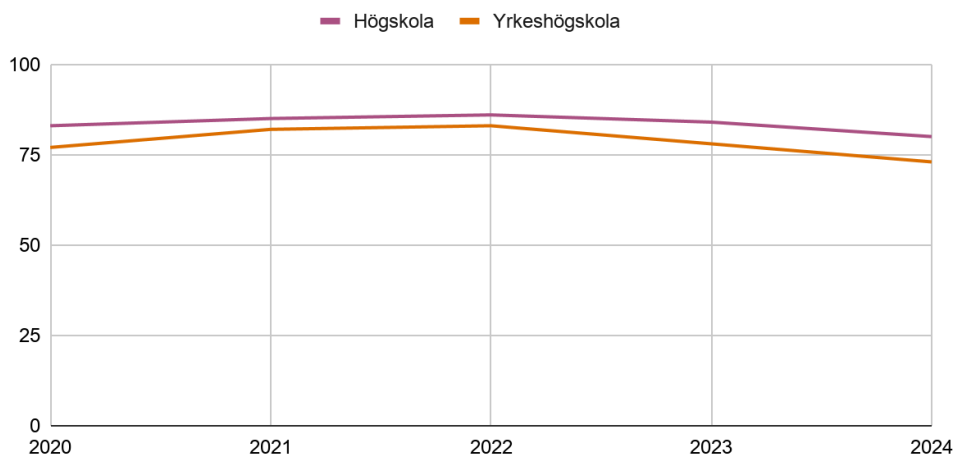
---

⁶ UKÄ, [Något lägre etablering bland nyexaminerade](#), senast uppdaterad 2026-05-29 [Hämtad 2026-10-07]

⁷ SCB, [Tufft för nyutexaminerade](#), senast uppdaterad 2026-09-08 [Hämtad 2026-10-07]

⁸ För uppgifter längre tillbaks än 2020 hänvisar SFS till att kontakta SCB.

Andel förankrade på arbetsmarknaden 6 månader efter avslutad utbildning

Källa: SCB.

SFS har svårt att förstå varför högskolan i högre grad ska dimensioneras efter arbetsmarknadens behov, när den utbildningsform som faktiskt dimensioneras helt efter arbetsmarknadens behov inte uppvisar en högre etableringsgrad, och dessutom en konstant lägre förankringsgrad. Vilka fördelar ger det högskolan och högskolestudenter att i högre grad styras likt yrkeshögskolan?

3.2 Inför inte en arbetsmarknadskomponent...

Utredningen har fått i uppdrag att föreslå hur en arbetsmarknadskomponent kan införas som en möjlig styrmekanism.

SFS motsätter sig införandet av en arbetsmarknadskomponent.

Det finns flera problem med att styra utbildningsutbudet mer mot arbetsmarknadens behov genom att låta utbildningsanslagen tilldelas baserat på hur väl studenterna etablerar sig på arbetsmarknaden.

Som framgår ovan anser SFS att arbetsmarknadens behov av kompetens till stor del tillgodoses genom att utbildningen redan idag ska utformas efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Det är vanligt att blivande studenter tydligt beaktar arbetsmarknaden när de väljer sin utbildning. SFS befärar att en ändring av dimensioneringen skulle försämra något som i grunden fungerar väl.

Införandet av en arbetsmarknadskomponent föreslogs av Produktivitetskommissionen, och SFS avstyrkte förslaget i vårt remissvar.⁹ Produktivitetskommissionen lyfte fram ett antal problem med införandet av en arbetsmarknadskomponent. Såsom att resursfördelningen riskerar att påverkas av historisk efterfrågan snarare än framtida efterfrågan, och att

⁹ [SFS remissvar till Produktivitetskommissionen](#).

ojusterade mått på arbetsmarknadsutfall främjar lärosäten med en mer gynnsam studentpopulation. SFS anser att dessa problem starkt talar emot införandet av en arbetsmarknadskomponent.

SFS ser även fler problem med att införa ersättning utifrån etableringsgrad. Studenter från en och samma utbildning kan söka sig till olika branscher, både som anställda och egenföretagare, vilket gör det mycket svårt att utforma mått för vad som är relevant etablering på arbetsmarknaden.

I direktiven hänvisar utredningen till Danmark, där en arbetsmarknadskomponent har införts. Även Produktivitetskommisionen nämnde Danmark som exempel. SFS har varit i kontakt med vår danska systerorganisation, DSF, som är kritiska mot hur arbetsmarknadskomponenten fungerar hos dem. Exempelvis har det uppstått brist på utbildade inom vissa områden eftersom de utbildningarna har prioriterats ner. Lärdomen är att det är svårt att förutse vilka behov arbetsmarknaden har på lång sikt, och att arbetsmarknadskomponenten riskerar att slå fel.

SFS uppmuntrar därför utredningen att inkludera studentperspektivet i de kontakter utredningen har med Danmark. Förslagsvis genom att kontakta DSF som har den övergripande bilden av hur systemet påverkar studenterna.

I jämförelsen med Danmark vill SFS även lyfta fram att Sverige är ett större land med en större geografisk spridning av lärosäten. Studenter från olika lärosäten går ut på olika arbetsmarknader med olika förutsättningar och behov och där arbetslösheten skiljer sig. Det är därför svårt att jämföra olika svenska lärosäten med varandra.

SFS befarar sammanfattningsvis att en arbetsmarknadskomponent i praktiken skulle missgynna studenter som studerar på lärosäten vars studenter av olika skäl har svårare att få jobb, genom att kvaliteten på deras utbildning försämras till följd av minskade medel.

3.3 ...Inför istället en analysfunktion för prognoser

Utredningen ska även väga införandet av en arbetsmarknadskomponent mot andra möjliga styrmekanismer.

SFS uppmuntrar utredningen att föreslå inrättandet av en analysfunktion för prognoser.

Studenter behöver god och tillförlitlig information om utsikterna och behoven på arbetsmarknaden för att kunna fatta välinformerade utbildningsval. Den senaste upplagan av Högskolepejl visar att unga söker efter information men att det uppfattas vara svårt att hitta överblickbar och tillförlitlig information om arbetsmarknadens framtida behov. Därför anser SFS att en myndighet bör få i uppdrag att ta fram prognoser över det framtida behovet och tillgängliggöra dem på ett enkelt sätt för presumtiva studenter.

Exempelvis föreslog Kristina Persdotter att det bör inrättas en ny analysfunktion som har i uppgift att prognostisera arbetsmarknadens behov av utbildade inom olika utbildningsformer och med olika ämnesinriktningar, på både nationell och regional nivå. Analysfunktion bör placeras hos SCB som ska bedriva arbetet i samverkan med Myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande.¹⁰

SFS vill dock betona att prognoserna inte ska vara styrande för dimensioneringen, vilket Persdotter föreslog. De bör enbart användas för att lärosäten och studenter ska kunna göra välinformerade val av vilka utbildningar som kan utformas eller väljas. Det får inte ligga till grund för en direkt teknokratisk styrning av utbildningsutbudet.

3.4 Detaljstyrning hämmar utbildningarna

Staten ska kunna ställa krav på utbildningen och styra utbildningens omfattning och utbud på en övergripande, nationell nivå. Styrningen ska göras öppet, i dialog med departement och lärosäten och med uttalade syften. Studentinflytandet måste ges insyn i alla forum där lärosäten styrs, till exempel myndighetsdialoger.

SFS vänder sig dock emot politisk detaljstyrning. Akademisk frihet är en förutsättning för utbildning av hög kvalitet. Det är också en förutsättning för att lärosätena ska kunna anpassa utbildningarna efter regionala kompetensbehov. Lärosätena behöver vara fria att utforma utbildningarna, tillsammans med studenterna och i dialog med näringslivet, samt anpassa utbudet efter både regionala och nationella kompetensbehov.

Gällande utbildningens innehåll behöver det vara tydligt för studenten redan vid ansökningstillfället hur utbildningen är utformad och uppbyggd samt vad som ingår. Samtidigt kan det finnas behov av att under utbildningens gång göra vissa anpassningar för att gynna studenterna och hålla utbildningarna relevanta. Ett aktuellt exempel är anpassningar med anledning av artificiell intelligens. Det är ett område som har växt fram väldigt snabbt de senaste åren och som påverkar den arbetsmarknad studenterna kommer att möta. Det centrala är att alla anpassningar och förändringar under utbildningens gång måste göras genom studentinflytande.

Examensmålen kan dock utgöra hinder för anpassningar. För utbildningar som har väldigt många examensmål (det vanligaste exemplet är lärarutbildningarna) eller omfattande och detaljerade examensmål innebär det att väldigt mycket av utbildningsinnehållet är reglerat, vilket i sin tur begränsar lärosätenas möjligheter att påverka och utforma utbildningarnas innehåll tillsammans med studenterna. Det är ett hinder för utbildningens relevans och användbarhet och

---

¹⁰ Kristina Persdotter, 2025, [Underfinansierad och underreformerad – 20 reformer för högre kvalitet och bättre dimensionering av svensk högskoleutbildning](#).

inskränker den akademiska friheten. Om antalet mål blir för många eller för omfattande finns det en risk att studenterna inte får tid till den fördjupning som kan förväntas av utbildning på högskolenivå.

Genom att minska antalet examensmål och undvika att göra dem för omfattande och detaljerade – och allra helst genom att flytta över ansvaret för examensordningen från högskoleförordningen till en myndighet – öppnar man upp för lärosätet att utforma och anpassa utbildningarna tillsammans med studenterna och i dialog med arbetsmarknaden och det omgivande samhället.

3.5 Samverkan

SFS är övergripande positiv till samverkan, både lärosäten emellan och mellan lärosäten och näringslivet. SFS utgår från att lärosäten vill samarbeta både med varandra och med näringslivet för att kunna ge så bra, kvalitativa och relevanta utbildningar som möjligt.

SFS är positiv till att lärosätena gemensamt planerar utbud och dimensionering men anser inte att det bör göras genom exempelvis regleringsbrev. Samverkansformen bör inte vara tvingande, utan ett sätt att underlätta planering. Annars ser SFS risk att lärosätenas autonomi inskränks, vilket också påverkar studenterna. Det kan vara klokt att lärosäten hjälps åt för att kunna erbjuda studenterna en kvalitativ utbildning.

SFS vänder sig emot styrning mot samverkan genom finansiella särlösningar. SFS anser exempelvis inte att särskilda medel ska avsättas för att samverkan, och SFS är emot införandet av en samverkansbonus. Istället anser SFS att lärosätena måste ges en tillräcklig grundfinansiering för att det ska finnas utrymme för utveckling och mångfald i utbildningsutbudet och för samverkan.

3.6 Arbetsmarknadsbedömning

Utredningen har uppgett att de initialt funderar kring införandet av en arbetsmarknadsbedömning vid framtagande av program och kurser.

SFS har ingen uttalad åsikt om arbetsmarknadsbedömningar. Det kan vara klokt att göra en sådan analys inför att nya program tas fram.

SFS anser dock inte att en arbetsmarknadsbedömning ska vara styrande för om programmet kan ges eller inte. Det ska vara möjligt för lärosäten att fortfarande anordna utbildning ändå.

SFS är också tveksam till att lägga mer administrativ börda på lärosätena. Utredningen bör först undersöka hur läget ser ut idag. Om lärosätena redan gör en arbetsmarknadsbedömning finns det kanske inget behov av att lämna ett sådant förslag. Och om det inte görs behöver utredningen ta ställning till hur omfattande arbetet skulle vara, och väga det mot andra administrativa krav.

SFS anser inte att en arbetsmarknadsbedömning behöver göras för kurser. Till skillnad från program, som ofta syftar till att göra studenten anställningsbara, har kurser något mindre inriktning på framtida yrke och mer koppling till livslångt lärande, bildning och intresse, vilket har ett egenvärde i sig.

3.7 Myndighetskapital

Utredningen har även i uppdrag att lämna förslag för bättre kontroll av myndighetskapitalet.

2024 följde SFS upp lärosätenas myndighetskapital för åren 2016-2023.¹¹ Vi konstaterade då att myndighetskapitalet för forskning var mer eller mindre oförändrat. Däremot tyder uppföljningen på att utbildningsverksamheten präglas av större utmaningar. Myndighetskapitalet för utbildning hade minskat markant de senaste åren, särskilt åren 2021-2023. De flesta lärosäten hade gjort minusresultat och måste ta från det sparade kapitalet för att finansiera utbildningarna. Det har även lett till att lärosätenas myndighetskapital totalt sett minskat.

SFS lämnade tre förslag som vi fortfarande står bakom:

- **Universitet och högskolor ser över sina rutiner för hur myndighetskapitalet ska omsättas.** Detta gäller särskilt för lärosäten som har myndighetskapital för utbildning, eftersom den verksamhetsgrenen tycks vara mer känslig för förändringar i omvärlden. I perioder med ökade kostnader och risk för budgetunderskott är det viktigt att göra långsiktigt hållbara avvägningar mellan att använda sparat kapital eller genomföra kostnadsbesparande åtgärder. Rutiner bör tas fram och utvärderas i samverkan med studenterna.
- **Regeringen tillåter att lärosätena omfördelar medel mellan utbildning och forskning.** Detta föreslogs bland annat av Styr- och resursutredningen och förslaget fick stort medhåll från remissinstanserna. Genom att kunna använda sparade medel mer flexibelt skulle det bli lättare för lärosäten att parera svackor i ekonomin som framförallt påverkar utbildningarna. En sådan ordning finns redan vid SLU samt hos enskilda utbildningsanordnare, bland annat Chalmers och Högskolan i Jönköping, och tycks inte ge upphov till några problem.
- **Regeringen och riksdagen stärker utbildningsanslagen så att de motsvarar förväntningarna.** Redan idag finansieras utbildningarna delvis av sparat kapital. På sikt måste lärosätenas intäkter öka om inte verksamheten ska minska i omfattning eller kvaliteten försämrats.

---

¹¹ SFS, 2024, [Har lärosätena slutat spara? Uppföljning av lärosätenas myndighetskapital 2016-2023](#).